

Målnummer: B1667-10 **Avdelning:** 2
Domsnummer:
Avgörandedatum: 2011-03-30
Rubrik: Oaktsamt miljöbrott.
Lagrum:

- 29 kap. 1 § och 14 § miljöbalken (1998:808)
- 29 kap. 5 § brottsbalken (1962:700)

Rättsfall: NJA 2003 s. 659

REFERAT

Blekinge tingsrätt

Allmän åklagare väckte vid Blekinge tingsrätt åtal mot T.M., född 1969, för miljöbrott enligt följande gärningsbeskrivning: Vid påfyllning av bensin på OKQ8 på Plankgatan 5 i Ronneby den 27 oktober 2008 har T.M. av oaktsamhet orsakat att det i mark, vatten och luft släpps ut 350 liter bensin som typiskt sett kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse. - Det läggs T.M. till last att han inte övervakat påfyllningen samt att han av oaktsamhet vridit om en ventil till luftning av slangen med följd att bensinen rann ut från släpet. Som skriftlig bevisning åberopade åklagaren säkerhetsdatablad och miljöfaktablad angående bensinens farlighet samt skiss och fotografier.

Tingsrätten (ordförande rådmannen Sven Cavallin) anförde i dom den 15 september 2009 bl.a.:

T.M. har bestritt ansvar för brott och därvid hävdade bl.a. att det i målet inte kan anses visat att mer än 100-150 liter bensin flödat ut på marken samt att intet av detta hamnat i dagvattenbrunn, att den brist i övervakningen av lossningen som kan ha förekommit till ingen del orsakat det ovälkomna utflödet, samt att det inte visats i målet att T.M. vidtagit någon åtgärd med den aktuella ventilkranen utan att det är oklart hur denna kommit att hamna i öppet läge. Vidare har T.M. genom sin försvarare hävdade att gärningen och risken för miljön varit ringa, varför straffbar handling icke kan anses föreligga även om någon oaktsamhet skulle anses kunna ligga T.M. till last.

Domskäl

Åklagaren har föredragit och åberopat den bevisning som anges i bilaga 1.

I målet har - förutom T.M. - vittnena C.A., född 1968 och L.J., född 1943 hörts.

T.M: Han körde den aktuella dagen tankbil, och sista anhalten för kvällen var OKQ8 i Ronneby. Det var inte hans ordinarie lastbil, utan en äldre variant. När han kom fram till bensinstationen, kopplade han in slangarna som vanligt och

påbörjade tankningen. Tankningen förlöpte utan hinder, fram till att han tappade sina handskar i någon form av vattenpöl - det hade nämligen regnat under dagen. Till följd av att slangarna han använder kan vara nersmutsade med bland annat olja, lämnade han manöverboxen för att bege sig till styrhytten och leta rätt på ett par torra handskar. När han lämnade manöverboxen visade tankbilens räkneur att han tankat över cirka 9 000 liter bensin och när han kom tillbaka hade han tankat över ytterligare 1 700 liter. Till följd av att en ventil till slangen varit öppen, hade en del av bensinen runnit ut och samlats i miljöskyddet under lastbilen. När miljöskyddet sedan blev fullt, rann bensinen ut på marken. Han upptäckte att det runnit ut bensin på marken först i samband med att C.A. ropade åt honom. De tog då absorberingsmedel och spred ut på marken, speciellt kring den dagvattenbrunn som låg i anslutning till bensinstationen. Han hade någon tid innan gått en ADR-kurs, och visste hur han skulle agera. Han försökte även förhindra spridningen av bensinen med hjälp av en borste, och kort därefter anlände räddningstjänsten. Lyckligtvis rann ingen bensin ner i dagvattenbrunnen.

C.A: Hon är delägare i bensinstationen och arbetade den aktuella kvällen, när T.M. strax innan stängningsdags anlände för att leverera bensin. Hon gick en runda kring stationen för att kontrollera att hyrbilarna var ok. Hon kände lukten av bensin och när hon kom bort till tankbilen, frågade hon T.M. vad det var för något som rann. T.M. befann sig då i hytten men gick bort och stängde av tankningen. Det fortsatte dock att rinna ut bensin och hon frågade T.M. vad de skulle göra. T.M. tog fram ett absorberingsmaterial och sprang bort till dagvattenbrunnen för att skydda denna. De fortsatte att lägga ut medel på marken och efter en stund anlände räddningstjänsten. Endast en liten mängd bensin rann ner i dagvattenbrunnen. Hon har i samråd med personal från OKQ8 beräknat att mängden bensin som rann ut uppgick till cirka 350 liter. L.J: Han fick i uppdrag att utföra en ADR-kontroll. Han minns inget om ventilen, men konstaterar att det går att komma åt ventilen i samband med att man nollställer räkneuret. Den aktuella ventilen kan inte av misstag ha kommit att öppna sig. I den slang ur vilken bensinen läckte, ryms det mycket bensin.

Det är i målet utrett att den 27 oktober 2008 har bensin runnit ut på marken i samband med att T.M. tankat över bensin från sin tankbil till bensinstationen OKQ8 i Ronneby. Såväl T.M. som C.A. har berättat hur T.M. i samband med tankningen lämnat manöverpanelen och begett sig till styrhytten. Vidare har de båda berättat hur de tillsammans hjälpts åt för att undvika att bensinen spred sig till den dagvattenbrunn som låg i nära anslutning till bensinstationen. Även om en viss oaktsamhet förvisso ligger T.M. till last i så måtto att han försummat att tillräckligt övervaka lossningen är det inte klarlagt på vilket sätt han gjort sig skyldig till någon oaktsamhet vad gäller handhavandet av den aktuella ventilkranen, låt vara att det förefaller ytterst sannolikt att T.M. även härvidlag brustit i uppmärksamhet och föranlett att ventilen ställts i öppet läge. Han var ju den som disponerade tankbilen och dess utrustning.

Dessbättre har - genom T.M:s agerande efter det utsläppet blivit klart för honom - skadorna och även de av åklagaren påstådda riskerna för en negativ miljöpåverkan på grund av det inträffade minimerats. Även om C.A. menar att en del av bensinen från det här utsläppet - som får anses ha handlat om ca 350 liter - runnit ner i dagvattenbrunnen har tydligen inte något sådant kunnat påvisas vid mätning från räddningstjänstens sida samma natt och heller icke därefter.

- - -

Sammantaget finner tingsrätten inte rimligt att T.M:s oaktsamhet i det här sammanhanget ska leda till straffrättsligt ansvar för honom. Åtalet bör förty ogillas.

Domslut

Åtalet ogillas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Åklagaren överklagade i Hovrätten över Skåne och Blekinge och yrkade bifall till åtalet.

T.M. bestred ändring.

Hovrätten (hovrättsråden Marianne Lejman och Torbjörn Nordenson, tf. hovrättsassessorn Martin Sunnqvist och två nämndemän) anförde i dom den 9 mars 2010:

Hovrättens domskäl

Hovrätten har tagit del av samma muntliga och skriftliga bevisning som tingsrätten. Förhören med T.M., C.A. och L.J. har lagts fram genom uppspelning av tingsrättens ljud- och bildupptagningar.

Följande är utrett i målet. På den aktuella tankbilen finns en luftningsventil. Den används när flödet från tanken till bensinstationens cistern har stängts för att luft ska släppas in i slangen så att den bensin som finns i slangen ska kunna rinna ned i cisternen. Av någon anledning har luftningsventilen kommit att stå öppen redan när bensin tömdes från tanken, vilket innebar att bensin inte bara rann ned i bensinstationens cistern utan också rann ut genom slangens luftningsventil. Den bensin som rann ut på detta sätt rann först ned på en skyddsplåt och därefter ned på marken. När C.A. och T.M. hade upptäckt utsläppet hjälptes de åt med att sprida ut absorberingsmedel. Det saknas anledning att ifrågasätta T.M:s uppgift att han först lade absorberingsmedel vid dagvattenbrunnen för att hindra att bensin rann ned i dagvattnet och att han uppmanade C.A. att genast larma räddningstjänsten. Varken samma natt eller därefter har någon förekomst av bensin i

dagvattenbrunnen eller nedströms denna kunnat påvisas.

Enligt 29 kap. 1 § MB döms för miljöbrott bl.a. den som av oaktsamhet orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse. Bestämmelsen ändrades med verkan från den 1 januari 2007. Tidigare föreskrevs i 29 kap. 1 och 2 §§ samma balk bl.a. att det var straffbart att av oaktsamhet förorenera mark, vatten eller luft på ett sätt som medförde eller kunde medföra sådana hälsorisker som inte var av ringa betydelse. Syftet med ändringen var att tydliggöra att det är fråga om ett s.k. farebrott, dvs. ett brott som inte förutsätter att en skada faktiskt har inträffat utan där det räcker att en fara eller en risk för skada har förelegat. Regeringen uttalade att de ringa fall som undantas i bestämmelsen exempelvis omfattar utsläpp av mycket små mängder av ett ämne eller av ämnen av obetydlig farlighet (jfr prop. 2005/06:182 s. 55-60, 64-65 och 141-143).

I anslutning till den äldre lydelsen av straffbestämmelsen avgjorde HD ett fall som delvis liknar det nu aktuella (se NJA 2003 s. 659). Det var där fråga om ett utsläpp av högst 500 liter dieselolja. HD ogillade åtalet. Med hänsyn till samtliga omständigheter i målet, särskilt till att förhållandena vid utsläppet var sådana att ett snabbt ingripande som förhindrade att någon skada uppstod kunde påräknas så gott som omedelbart efter händelsen, ansåg HD att det inte kunde anses visat att det förelåg någon praktiskt beaktansvärd fara för människors hälsa eller skador på djur och växter som var av annat än ringa betydelse. I förarbetena till den nuvarande lagtexten framhålls att miljöbrott enligt lagens nya lydelse, till skillnad från vad som tidigare gällt och som kommit till uttryck i nämnda rättsfall, föreligger redan när ett utsläpp sker och att bedömningen av om ett utsläpp är av ringa betydelse ska göras i förhållande till situationen före gärningen eller vid tiden för denna. Däremot ska enligt förarbetena bedömningar av vilka insatser som kan förväntas genomföras i efterhand inte föranleda att gärningen ses som ringa utan möjligen tas i beaktande vid påföljdsbestämningen eller i samband med åtalsbeslut (jfr prop. 2005/06:182 s. 65).

Utredningen visar inte annat än att om någon bensin över huvud taget runnit ned i dagvattenbrunnen så har mängden varit mycket liten. I förevarande fall har framkommit att T.M. omedelbart efter det att utsläppet upptäcktes stängde av bensinflödet samt såg till att bensinen absorberades och att räddningstjänsten larmades. Det är således här fråga om åtgärder som vidtagits omedelbart vid tiden för gärningen och inte bedömningar av vilka insatser som kunde förväntas genomföras i efterhand. Åtgärderna ska därför beaktas vid bedömningen av om utsläppet är ringa.

Hovrätten gör i likhet med tingsrätten bedömningen att den mängd bensin som släpptes ut var ca 350 liter. Av utredningen framgår inte annat än att

T.M:s omedelbara åtgärder vid utsläppet innebar att så gott som hela denna mängd samlades upp. Det utsläpp som har skett har således endast kunnat medföra en förorening av ringa betydelse. Redan på denna grund ska åtalet ogillas. Tingsrättens domslut ska därför fastställas.

Hovrättens domslut

Hovrätten fastställer tingsrättens domslut.

Högsta domstolen

Riksåklagaren överklagade och yrkade att HD skulle, med ändring av hovrättens dom, döma T.M. för miljöbrott till dagsböter.

T.M. bestred ändring.

Målet avgjordes efter huvudförhandling.

HD (justitieråden Dag Victor, Stefan Lindskog, Lena Moore, referent, Göran Lambertz och Johnny Herre) meddelade den 30 mars 2011 följande dom:

Domskäl

Bakgrund

1. T.M. är i målet åtalad för miljöbrott enligt 29 kap. 1 § MB med påstående att han vid påfyllning av bensin till en bensinstation av oaktsamhet orsakat att det på marken släppts ut 350 liter bensin som typiskt sett kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse. Tingsrätten och hovrätten har ogillat åtalet.

Miljöbrott enligt 29 kap. 1 § första stycket a)

2. Bestämmelsen om miljöbrott i MB flyttades ursprungligen, utan någon ändring i sak, över från 13 kap. 8 a § BrB i samband med att MB infördes. Bestämmelsen var då, i nu aktuell del, formulerad så att för miljöbrott dömdes den som med uppsåt förorenar mark, vatten eller luft på ett sätt som medför eller kan medföra sådana hälsorisker för människor eller sådana skador på djur eller växter som inte är av ringa betydelse. Den som av oaktsamhet begick en sådan gärning dömdes enligt 2 § för vållande till miljöstörning.

3. Efter lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2007 (SFS 2006:1014, prop. 2005/06:182) stadgas numera att för miljöbrott döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra

en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse.

4. Bestämmelsen i 29 kap. 1 § första stycket a) MB omfattar således såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar avseende tre slag av brott, nämligen

i) utsläpp av ett ämne som i det enskilda fallet medför en miljöskadlig förorening,

ii) utsläpp av ett ämne som i det enskilda fallet kan medföra en miljöskadlig förorening, och

iii) utsläpp av ett ämne som typiskt sett kan medföra en miljöskadlig förorening.

Brott enligt i) är ett s.k. skadedelikt och enligt ii) ett s.k. faredelikt. Båda brotten fanns redan före lagändringen. Brott enligt iii), som är nytt, är närmast utformat som ett brott med s.k. presumerad fara (jfr Jareborg, Allmän kriminalrätt, 2001, s. 180 f.). Vilket brott det är fråga om kan inverka på tillämpningen av rekvisitet "i en omfattning som inte har ringa betydelse".

5. I målet är det fråga om tillämpning av bestämmelsen enligt iii) som alltså innefattar en legal presumtion för fara. För ansvar för sådant brott krävs, i motsats till vid brott enligt ii) (jfr NJA 2003 s. 659), inte att det är visat att det i det enskilda fallet förelåg fara för miljöskadlig effekt. Där i ligger t.ex. att den mottagande miljös beskaffenhet saknar betydelse (a. prop. s. 59). Det avgörande är ämnets miljöskadlighet i sig och utsläppets storlek.

6. Bensin är ett sådant ämne som typiskt sett kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter. Det är utrett att en sådan mängd bensin rann ut på marken att omfattningen av den skada som utsläppet typiskt sett kan medföra inte har ringa betydelse.

Oaktsamhet

7. Det är klarlagt att utsläppet orsakades av att en luftningsventil var öppen, men utredningen ger inte tillräckligt stöd för att detta berodde på att T.M. var oaktsam. T.M. hade emellertid ansvar för att övervaka påfyllningen och att se till att den ägde rum under betryggande former. Eftersom så mycket som 350 liter bensin hann rinna ut måste utsläppet ha pågått under en förhållandevis lång tid. T.M. befann sig under en del av den tid utsläppet pågick i tankbilens förarhytt. Hans ärende dit var i och för sig arbetsrelaterat och motiverat, men han har uppehållit sig där längre än vad som kan anses försvarbart. Om han hade ägnat påfyllningen den uppmärksamhet som han borde ha gjort, skulle han ha kunnat förhindra en betydande del av utsläppet. Den delen av utsläppet kan inte anses ha ringa betydelse i bestämmelsens mening. Att T.M. omgående vidtog åtgärder för att begränsa skadan saknar betydelse, eftersom det skedde efter att brottet avslutats.

Påföljden

8. För brottet är stadgat böter eller fängelse i högst två år. Enligt 29 kap. 5 § BrB ska rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, i skälig omfattning beakta bl.a. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet och får, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet. En föreskrift av motsvarande innehåll som särskilt tar sikte på fall då någon ådragit sig ansvar enligt 29 kap. 1 § MB finns i 29 kap. 14 § MB.

9. T.M. vidtog omgående åtgärder som gjorde att så gott som all bensin kunde samlas upp och att utsläppet därmed i princip inte orsakade någon skada. Påföljden bör med hänsyn härtill bestämmas till minsta antalet dagsböter.

Domslut

Med ändring av hovrättens dom dömer HD T.M. för miljöbrott enligt 29 kap. 1 § MB till 30 dagsböter om 130 kr.

HD:s dom meddelad: den 30 mars 2011.

Mål nr: B 1667-10.

Lagrum: 29 kap. 1 och 14 §§ MB samt 29 kap. 5 § BrB.

Rättsfall: NJA 2003 s. 659.

Sökord: Miljöbrott; Presumerad fara; Farebrott
